

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

والنتین کاتاسانوف* - (Valentin Katasonov)

برگردان از: ا. م. شیری

۱۰ سپتمبر ۲۰۱۹

جهان ما چگونه بود و چه شد

به مناسبت هفتادمین سالگرد تشکیل شورای همیاری اقتصادی

ارمغان ارتش اتحاد شوروی به خلقهای اروپای مرکزی و شرقی چه بود؟

تقریباً همه روزه ما شاهد تحریف بی‌شمارانه تاریخ هستیم. تازمترین نمونه آن: وزارت امور خارجی بلغارستان از روسیه خواست تا از "ادعای تاریخی مشکوک" در خصوص این که در نتیجه جنگ اتحاد شوروی علیه المان هیتلری اروپا آزاد شد، حمایت نکند. در بیانیه وزارت امور خارجی بلغارستان گفته می‌شود: "ارتش اتحاد شوروی نیم قرن سرکوب و توسعه اقتصادی ناهنجار به خلقهای اروپای مرکزی و شرقی تحمیل کرد".

جای دارد برای بلغارستان سابقاً متحد هیتلر (بلغارستان تا تاریخ ۲ سپتمبر سال ۱۹۴۴ در جبهه المان فاشیست علیه اتحاد شوروی جنگید) یک واقعیت را یادآوری کنیم. مثلاً، شورای همیاری اقتصادی را که از زمان تشکیل آن تا امسال ۷۰ سال می‌گذرد.

از تاریخ ۵ تا ۸ جنوری سال ۱۹۴۹ اجلاس اقتصادی بسته، مرکب از نمایندگان البانی، بلغارستان، هنگری، پولند، رومانی، اتحاد شوروی و چکوسلاواکی برگزار شد و در آن تصمیم دایر به تشکیل شورای همیاری اقتصادی اتخاذ گردید. کشورهای شرکت‌کننده در اجلاس (غیر از البانی) در ۱۸ جنوری در خصوص تأسیس شورا تفاهنامه امضاء کردند. البانی پس از یک ماه به عضویت شورا درآمد و در ادامه، کشورهای المان دمکراتیک در ماه سپتمبر ۱۹۵۰، جمهوری خلق مغولستان در ماه جون سال ۱۹۶۲، کوبا در ماه جولای سال ۱۹۷۲ به شورای همیاری اقتصادی پیوستند. ویتنام نیز در سال ۱۹۷۸ به شورا ملحق شد. البانی از سال ۱۹۶۱ در جلسات شورای همیاری اقتصادی شرکت نکرد. به این ترتیب از سال ۱۹۷۸ تا ۱۹۹۱ که شورا به موجودیت خود خاتمه داد، ۱۰ کشور عضو آن بودند. جمهوری سوسیالیستی فدراتیو یوگسلاوی از سال ۱۹۶۴ عضو ناظر آن بود.

لازم به ذکر است، که شورای همیاری اقتصادی در جهت همگرایی اقتصادی کشورهای سوسیالیستی پیش از نخستین جوانه‌های همگرایی در کشورهای اروپای غربی پدید آمد.

اولویت اصلی فعالیت‌های شورای همیاری اقتصادی در ابتداء توسعه تجارت متقابل بود. بخش‌های دیگر مانند، همکاری‌های علمی-فنی و تولیدی، مناسبات ارزی-اعتباری، تبادل تجارب اقتصادی، تبیین سیاست مشترک در رابطه با کشورهای غیر عضو شورا، تدوین معیارها و هنجارهای مشترک در اولویت‌های بعدی بودند.

شورای همیاری اقتصادی در دوره بیش از چهار دهه موجودیت خود چند مرحله مختلف توسعه را پشت سر گذاشت. تا سال ۱۹۶۰ این شورا وضعیت یک نهاد مشورتی داشت. سپس شورای همیاری اقتصادی به یک سازمان اقتصادی بین‌المللی تمام‌عیار تبدیل گردید. در ماه اکتوبر سال ۱۹۶۳ در چهارچوب شورای همیاری اقتصادی، بانک بین‌المللی همیاری اقتصادی به منظور کمک به توسعه بازرگانی خارجی کشورهای عضو و تسویه حساب‌های چندجانبه با ارز فرامرزی تأسیس شد. از اول جنوری سال ۱۹۶۴ بانک بین‌المللی همیاری اقتصادی شروع به نشر روبل قابل تبدیل کرد. گردش روبل قابل تبدیل به معنای امتناع از واحد پول ملی نبود (خلاف آنچه که انتشار یورو جایگزین پول ملی در اکثریت کشورهای اتحادیه اروپا گردید). در اول جنوری سال ۱۹۷۰ کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی با هدف تأمین اعتبارات بلندمدت و کوتاهمدت برای اجرای پروژه‌های بزرگ بین‌المللی، بانک بین‌المللی سرمایه‌گذاری را تأسیس کردند.

در سال ۱۹۷۱ کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی برنامه جامع همبستگی اقتصاد سوسیالیستی را تدوین کردند. شکل عالی همگرایی اقتصادی شامل همیاری‌های تولیدی و تخصصی کردن، همکاری‌های علمی-صنعتی، هماهنگی برنامه‌های توسعه اقتصادی، فعالیت‌های سرمایه‌گذاری مشترک، به عنوان هدف اصلی معین شد. در سال‌های ۱۹۷۲ - ۱۹۷۴ سازمان‌های بین‌المللی "اینترالکترو"، انجمن اقتصادی "اینتراتم‌انرژی"، "اینترتکستیل‌ماش"، "اینترخیمو‌الاکنو"، "اینتراتم‌اینسترومنت" تشکیل گردید. با این حال، کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی برای مشارکت یا عدم مشارکت در این یا آن پروژه و برنامه، مستقلاً تصمیم می‌گرفتند.

تأثیر شورای همیاری اقتصادی در اوایل سال‌های ۱۹۷۰ به تدریج از محدوده گروه ده کشور عضو شورای همیاری خارج می‌شود. تماس‌ها میان شورای همیاری اقتصادی و جامعه اقتصادی اروپا برقرار می‌گردد. در ماه اکتوبر سال ۱۹۷۴ این شورا وضعیت ناظر در سازمان ملل متحد کسب می‌کند. کشورهای خارج از اردوگاه سوسیالیستی و اغلب هزاران کیلومتر دورتر از اتحاد شوروی و اروپای شرقی به شورای همیاری اقتصادی علاقه‌مندی نشان می‌دادند. شورای همیاری اقتصادی به آنها پیشنهاد می‌کرد تا به عنوان ناظر در پروژه‌های خود مشارکت نمایند. جمهوری خلق چین تا سال ۱۹۶۱ از چنین وضعیتی برخوردار بود، جمهوری دموکراتیک خلق کوریا از سال ۱۹۵۶ این وضعیت را کسب کرد. فرانسه در سال ۱۹۷۳ وضعیت ناظر در شورای همیاری به دست آورد. در ادامه، کشورهای مکزیکو (سال ۱۹۷۵)، عراق (سال ۱۹۷۵)، آنگولا (سال ۱۹۷۶)، نیکاراگوئه (سال ۱۹۷۴)، موزامبیک (سال ۱۹۸۵) به عنوان ناظر به شورای همیاری اقتصادی پیوستند. کشورهای افغانستان، جمهوری دموکراتیک خلق یمن، لائوس و اتیوپی بلافاصله به اعضای ناظر شورای همیاری اقتصادی اضافه شدند.

شورای همیاری اقتصادی یک آهن‌ربای بسیار قوی بود که کشورهای دارای ساختار اجتماعی-اقتصادی مختلف را به سوی خود جذب می‌کرد. ضمناً، خط مشی هم‌تراز کردن سطح توسعه اقتصادی مناطق مختلف اصل سیاست اقتصادی اتحاد شوروی را تشکیل می‌داد. مسکو این اصل را در سطح شورای همیاری اقتصادی رعایت می‌کرد و همین اصل در این گروه همگرا به اجرا گذاشته شد.

می‌توان اوضاع اقتصادی اروپای شرقی در سال ۱۹۳۸ (آخرین سال قبل از شروع جنگ) را با وضعیت آنها در سال ۱۹۷۰ مقایسه کرد. در این مدت سهم کشورهای اروپای شرقی در تولیدات صنعتی جهان از ۶ و ۶ دهم درصد تا ۸ و ۶ دهم درصد افزایش یافت. و سهم بلغارستان شش برابر اضافه شد - از ۱ دهم درصد تا ۶ دهم درصد!

اتحاد شوروی یاری‌دهنده اصلی کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی بود. وام‌های کلان به کشورهای دیگر می‌داد، اغلب بدهی‌ها را (پاک می‌کرد) می‌بخشید. چشم‌پوشی از اخذ غرامت از آلمان شرقی که می‌بایست بر اساس تصمیمات کنفرانس‌های یالتا و پوتسدام پرداخت نماید، بزرگترین بخشش بدهی از طرف مسکو بود. تا هنگام ورود جمهوری دموکراتیک آلمان به شورای همیاری اقتصادی مبلغ غرامت قابل پرداخت آن به ۶ میلیارد و ۳۴۰ هزار دالر بالغ می‌شد. بنا به درخواست جمهوری دموکراتیک آلمان، ستالین تصمیم گرفت آن مبلغ را به نصف کاهش دهد و مهلت پرداخت به ۱۵ سال افزایش یابد. در سال ۱۹۵۳ پرداخت غرامت به طور کلی منتهی شد. مبلغ باقی‌مانده از تعهد آلمان دموکراتیک تا آن لحظه ۲ میلیارد و ۷۰۰ میلیون دالر بود. در سال ۱۹۵۳ بین اتحاد شوروی و جمهوری دموکراتیک آلمان قرارداد پرداخت وام با ارزش خارجی به مبلغ ۱۳۵ میلیون دالر امریکا بسته شد. وام‌های اتحاد شوروی همراه با شرایط ترجیحی سالانه ۱-۲ درصد اعطا می‌شدند. چنین شرایطی را حتی بانک جهانی فراهم نمی‌ساخت. در اواسط سال‌های ۱۹۸۰ جمع کل بدهی کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی به مبلغ ۱۵ میلیارد روبل رسید. بیشتر این میزان بدهی از محل عرضه کالاها (نفت، گاز، فلزات رنگی، چوب، و همچنین، تانک‌ها، خودروها، سایر تسلیحات، هواپیماها، توربین‌ها برای نیروگاه‌های هسته‌ای و غیره) ناشی می‌شد. قیمت قراردادی این کالاها بسیار پایین‌تر از قیمت جهانی آنها بود.

کمک‌های اتحاد شوروی به کشورهای سوسیالیستی همسایه فقط به عرضه کالاها ختم نمی‌شد. اتحاد شوروی در این کشورها کارخانه‌های صنعتی، انرژی‌تیکی، تأسیسات حمل و نقل و غیره ساخت. همین بلغارستان را در نظر بگیریم. تمامی مؤسسات صنعتی بلغارستان و مؤسسات بزرگ زیرساختی مانند نیروگاه هسته‌ای "کازلادوی"، پالایشگاههای بنادر وارنا و بورگاس و غیره عملاً با کمک اتحاد شوروی ساخته شد و همه اینها بدون احتساب این است که در سالهای ۷۰-۸۰ بلغارستان نفت ارزان از اتحاد شوروی می‌خرید و سپس آن را به قیمت جهانی به کشورهای دیگر می‌فروخت. بلغاری‌ها حتی تسلیحات اتحاد شوروی را می‌فروختند.

در سال ۱۹۷۰ شورای همیاری اقتصادی به قدرتمندترین گروه‌بندی همگرایی در جهان تبدیل گردید. توان اقتصادی کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی از سال ۱۹۴۹ چندین برابر افزایش یافت. در سال ۱۹۷۵، کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی [ده کشور] یک سوم از مجموع تولیدات صنعتی جهان را به خود اختصاص داد (در مقابل ۱۸ درصد در سال ۱۹۵۰)!

کاهش ناگهانی قیمت نفت در سال ۱۹۸۶ که در نتیجه اقدامات تحریکی ایالات متحده آمریکا و با مشارکت عربستان سعودی اتفاق افتاد، ضربه جدی به اتحاد شوروی و سایر کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی وارد ساخت. شورای همیاری اقتصادی به فاز بحرانی وارد شد، که پنج سال دوام داشت. ۲۸ جون سال ۱۹۹۱ آخرین جلسه کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی در بوداپست تشکیل گردید (۴۶-مین اجلاس شورا). کشورهای بلغارستان، هنگری، ویتنام، کوبا، مغولستان، پولند، رومانی، اتحاد شوروی و چکوسلاواکی در این گردهمایی شرکت کردند و پیمان‌نامه انحلال شورای همیاری اقتصادی را امضاء کردند.

اما آنچه که به اظهارات صوفیه در خصوص رابطه اقتصادی کشور های ما مربوط می شود، این است که بدون مراجعه به ارقام می توان گفت، که مقامات بلغاری دروغ می گویند. مقایسه وضعیت اقتصادی بلغارستان در دوره عضویت آن در شورای همپاری اقتصادی با اوضاع اقتصادی کنونی این کشور کافیهست.

۱۸ شهریور - سنبله ۱۳۹۸

*- پروفیسور، دکتر علوم اقتصاد، مدیر مرکز مطالعات اقتصادی "شاراپوف" روسیه، مشاور اقتصادی اسبق دبیر کل ملل متحد، پژوهشگر مسائل پشت صحنه

<https://www.fondsk.ru/news/2019/09/05/k-70-letiu-soveta-ekonomicheskoy-vzaimopomoschi-48938.html>